

U SPOMEN DRU FRA KARLU BALIĆU*

DR BONAVENTURA DUDA

Poštovani ukopnici!

Progovaram nad odrom velika muža — čovjeka, kršćanina, franjevca, svećenika, teologa — dra fra Karla Balića u ime Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu i u ime Hrvatskog mariološkog instituta.

Među trudbenicima što ih je Crkva Božja u Hrvatskoj kroz stoljeća darovala sveopćoj Crkvi — Ecclesiae universali, a sasvim navlastito svetoj Rimskoj Crkvi, svakako odlično mjesto zauzimlje hrvatski franjevac, sin splitske Provincije Presvetog Otkupitelja dr fra Karlo Balić.

Takmičeći se s najboljima našima kroz stoljeća, Balić je bio u eminentnom smislu teolog, bogoslov. I čovjek i vjernik, i franjevac i svećenik — sve se to u njega slilo u jednu osobnost, u jednu založenost, da, u jednu ljubav i strast: sveta teologija. Ali nipošto teologija radi teologije. Naprotiv, on je bio duboko uvjeren da je teologija uistinu »ancilla Ecclesiae«, da je ona jedno od izvrsnih služenja »za izgradnju Tijela Kristova« (usp. Ef 4,12), stojeći kao takva u dvostruku suodnosu: prema Učiteljstvu i prema živoj kršćanskoj zajednici.

Nije moje ovaj čas da razlažem prebogati Balićev opus na području teologije. On si je stekao neprocjenjivih zasluga na tri velika područja:

- on je svjetski priznat medievalista, osobito skotista
- on je vodeći mariolog
- on je ideator i organizator velikih internacionalnih znanstvenih filozofskih i teoloških kongresa.

Bio je velik pisac, izvrstan predavač, briljantan konferansijer, poduzetnik velebnih i svestranih znanstvenih pothvata u koje se sav ulagao.

Balić je dvaput u životu izvršio onaj najvažniji i najodgovorniji vid teologije o kojemu se učiteljski izrazuje koncilska konstitucija *Dei Verbum* br. 12: osobit je poziv teologije »da iz prethodnih pripravnih proučavanja sazori sud Crkve.« Na poziv pape Pija XII. blagoslovljene uspomene Balić već od 1939. sudjeluje u tajnoj Papinoj komisiji koja pripravlja proglašenje dogme Marijina Uznesenja. Sam je katkada, ne bez skritog i suzdržanog ponosa, znao reći da u tom nije bio samo poslenik jedanaeste ure već — od rana jutra. A otkako ga je svete uspomene papa Ivan XXIII. imenovao stručnim teologom-peritom već pripravnih komisija II. vatikanskog koncila, Balić se sav posvetio, možemo reći, vatrenoj borbi i zala-

ganju da ovaj Koncil što svestranije i dublje progovori učiteljsku riječ o Djevici Bogorodici. Osmo poglavlje konstitucije *Lumen gentium* o blaženoj Djevici Mariji u misteriju Krista i Crkve dosada je najcjelovitiji učiteljski dokumenat katoličke mariologije. »Najveće zasluge za taj tekst, bez svake sumnje — piše kolega Dr Šagi-Bunić — ima naš teolog Dr Karlo Balić ... On je kao član Pripravne komisije bio glavni redaktor prvog nacrtu koji je za vrijeme Koncila poslužio kao osnovica za izradu konačnog teksta, te iz kojega su značajni i važni dijelovi ušli u konačni tekst, a vodio je posao usavršavanja nacrtu — zajedno s mons. Philipsom — sve do njegova konačnog usvajanja na sjednici 21. studenog 1964« (*Bogoslovska smotra*, 1974, 1, 39—40).

Balić kao teolog ima istančan osjećaj za nove potrebe teologije u službi Crkve. Stoga već 1933., kada je pozvan iz Makarske u Rim, na Antonianumu osniva i gotovo do kraja života vodi dvije nove katedre, mariologije i povijesti kršćanske književnosti Srednjeg vijeka. Može se reći da je u jednom tijelu živio dva života, predan sav mariologiji i sav savcat autentizaciji djela i misli Ivana Duns Skota u sklopu integralne skolastike. U svemu tome, kao izvrstan izdanak ondašnje louvainske škole, on podjednako cijeni i gaji pozitivnu i spekulativnu teologiju, osjetljiv je i za povijesno, a ponajpače za biblijsko i otačko utemeljenje teologije, a nadalje za odgovornost teologa s jedne strane prema Učiteljstvu, a s druge strane prema živoj kršćanskoj zajednici vjere. Upravo ovo potonje, ova, rekao bih, treća dimenzija teologije — *sensus Ecclesiae* i kao *sensus fidelium* — jest Balićev *specificum*. Tko pažljivo pročita jednu od najranijih Balićevih studija *Marija i kršćansko osjećanje* (u *Nova revija* 10 (1931) 310—329) prisjetit će se vrlo značajnih intonacija u dogmatičnoj povelji pape Pija XII. *Munificentissimus Deus* koja zapravo otpočinje svoj učiteljski dokaz za dogmu Uznesenja iz vjere svega kršćanskoga naroda, poučavana i vođena od svojih pastira, ali aktivna u svojoj življenoj vjeri. Svoju će misao Balić najjasnije izraziti u velikom zaključnom govoru lurdskog mariološkog kongresa god. 1958 (*Maria et Ecclesia*, Vol. I, Roma 1968, 347—348). Ta Balićeva teologija o aktivnom učešću vjere Božjega naroda u otkrivanju i njegovanju zbiljâ dobiva poslije potvrdu i u poznatoj alokuciji pape Pavla VI. o odnosu Učiteljstva — teologâ — vjere Božjega naroda: »Sveta teologija stoji u dvostrukom odnosu, s jedne strane s Učiteljstvom Crkve, a s druge strane s kršćanskom zajednicom. Tako je teologija u neku ruku posrednica između vjere Crkve i Učiteljstva.« Teolog je, dakle, pozvan da proučava s jedne strane, recimo klasično, »odluke Crkvenog Učiteljstva«, a s druge vjeru sve crkvene zajednice, to jest ono »što Duh govori crkvama« (Otk 2,7. »Teologija treba da procijeni svojim kriterijima i prokušanom teološkom metodom tu 'življenu vjeru' i njezine težnje, da to onda uspoređi s Božjom riječju, s vjernom predajom Crkve pa da predloži rješenja onih problema koji iskrsavaju u susretu vjere s iskustvom, poviješću, ljudskim razmišljanjem.« — usp. B. DUDA, »*Teologia ancilla Ecclesiae*« u *Bogoslovska smotra*, 1966, 3—4, 673). Mislim da je vrijedno, smatram to čak učeničkom dužnošću prema poštovanom učitelju da ovdje, nad njegovim odrom, istaknem ovu veliku Balićevu svijest o suodnosnosti teologije prema Učiteljstvu i življenoj vjeri Božjega naroda.

Moram istaknuti još tri pogleda na Balića kao teologa.

Balić je bio i plodan pisac i veliki inicijator, ali nadasve je bio baš profesor teologije, u punom značenju te riječi. Bio je, rekao bih, privrženik i javni ispovjedalac te prenositelj teologije. Smatrao je milošću i radošću, i u to se sav ulagao, što smije kao kvalificirani vjernik, kojemu je Crkva povjerila poslovanje učiteljavanja, svoje bogato vjerničko-teološko iskustvo prenositi mladim pozvanicima-teolozima. Za nj je predavanje teologije bila visoka kršćanska inicijacija povlaštenih obdarenika. Balić spada u one jedinstvene profesore u kojih postoji sa studentima prava egzistencijalna povezanost, puna ljudskosti i sebedarja. Tražio je mnogo, jer je mnogo i davao, a umio je otkriti, potaći, podržavati, radovati se uspjehu svojih studenata.

Nadalje, Balić je visoko cijenio i sav se zalagao za udruženi rad svih katoličkih sveučilišta i učilišta, osobito rimskih; organizirao je kongrese i simpozije kao međunarodna susretišta teologa — u posljednjim decenijama života i na ekumenskoj razini — da bi se ostvarilo što prisnije i ljudsko i stručno poznanstvo i prijateljstvo te učenjački udruženi rad. Njegov plan obnove visokog školstva Katoličke crkve, otisnut u zbornicima Kongregacije za katolički odgoj i obrazovanje, kojoj je on bio dugogodišnjim savjetnikom, pokazat će se i sutra suvremenim.

Govoreći o svom učitelju, ne smijem prešutjeti da je on bio »specifice« teolog na franjevački način. Svoju teološku službu Balić je izrijeком i svjesno vršio u duhu petog poglavlja Pravila sv. Franje o radu koje govori: »Braća koja su od Boga primila milost raditi neka rade založeno i boguodano...«, rekli bismo, svom dušom i srcem. Balić je teologiju smatrao svojim poslom, gotovo svojim zanatom, nipošto hobbijem ili nadgradnjom, i svu ju je vrednovao vjernički i pastveno, kao posao u Crkvi i za Crkvu. I stoga je radio vrlo često nadčovječno, možda katkada i nečovječno — rekao bih jeronimski — ne štedeći se, već do maksimuma koristeći od Boga danu »milost raditi« (Franjevačko pravilo, gl. V). Osim toga, uza svu znanstvenu rigoroznost i preciznost, koju je baštiniо kao student luvainske škole, on je u svom vjerničkom teološkom radu zastupao Skotovo načelo, »viam excellentiae«, i takozvanu »theologia cordis« Bonaventurina stila. Oboje možda najbolje izražuje jedan uskrсни tekst Pape Grgura, koji vrijedi ovdje navesti, o prvoj blagovjesnici uskrsnuća Mariji: »Onomu tko ljubi nije dosta jednom pogledati; snaga ljubavi umnaža intenzivnost istraživanja.«

Ovom velikom našem čovjeku, teološkom trubdeniku i uzorniku, naš Bogoslovni fakultet u Zagrebu želio je, u okviru svojih mogućnosti, iskazati poštovanje i zahvalnost kad ga je, slaveći svoju 300-ljetnicu, proglasio svojim počasnim doktorom (v. laudaciju u *Bogoslovskoj smotri* 39/1970, 270—271). Balić je uvijek cijenio iskaze ljudske solidarnosti i podrške, pa je i ovaj izraz našega poštovanja primio na isti način, radostan s još jedne mogućnosti da se u svijetu znade čiji je i odakle je. Primio je to i s nekim dobrim predosjećajem da mu je to možda najprirodniji most te mu se ostvari najljepši životni san da ovdje, s nama i među nama, proslavi jedan od svojih velikih međunarodnih kongresa s jednim od najljepših marijanskih slavlja na Mariji Bistrici na Veliku Gospu 1971. I kad je nakon toga njegovim zalaganjem pri našem Fakultetu osnovan Hrvatski

mariološki institut, mi smo ga izabrali svojim prvim predsjednikom što je ostao do smrti.

Ovdje, nad odrom ovoga velikoga Božjega poslenika izrazujemo svoju vjerničku sućut njegovoj franjevačkoj provinciji Presvetog Otkupitelja koja je takva sina odgojila i podigla te u teškim časovima života bratski i majčinski podržavala. A njemu izrazujemo ovdje javnu zahvalnost za iskaze visoke kolegijalnosti i solidarnosti kojom je uvijek pratio naša pa i skromna nastojanja za održanje i procvat teologije u Hrvatskoj. Zahvaljujemo mu i odajemo čast što je — čvrsto ukorijenjen u svoj hrvatski narod iz kojega je nikao — na području vjere i teologije pronio svijetom hrvatsko ime i hrvatsku vjeru.

Milostiva mu bila »Advocata Croatiae«, Bogorodica Djevica čijoj je časti posvetio tolika svoja djela i poveo tolike svjetske kongrese, a koju je najradije zazivao i častio kao Posrednicu milosti!

Svijetlila mu Svjetlost vječna, Svjetionik Vječnoga grada Jeruzalema — Isus Krist Gospodin!

* Upućujemo na spomenicu u povodu Balićeve 70-ljetnice u godišnjaku *Kačić*, br. 3, Split 1970 (Izdaje Franjevački provincijalat Presv. Otkupitelja, Split) gdje se uz ostalo nalazi iscrpna *Bibliografija O. Karla Balića (1927—1969)* koju je objelodanio njegov dugogodišnji znanstveni suradnik u Skotističkoj komisiji i subrat Dr. O. Ivan Jurić (Rim). U povodu istog jubileja Baliću u čast izdaje Papinski atenej Antonianum u Rimu »miscellanea« *Studia medievalia et mariologica*, Roma 1971. uz suradnju poznatih učenjaka. Tu imamo biografski prikaz Balićeva života i rada iz pera drugoga njegova dugogodišnjeg znanstvenog suradnika u Skotističkoj komisiji i subrata, eksprovincijala dra O. Petra Čapkuna-Delića *P. Carlos Balić OFM, escotista y mariologo* (str. 9—36) i još iscrpniju bibliografiju iz pera Barnabe Hechicha OFM: *Bibliographia P. Caroli Balić OFM systematico ordine digesta* (str. 37—63), sveukupno 272 broja.